

ARTERIAL GIPERTENZIYADA KOMBINASIYALANGAN TERAPIYANING SAMARADORLIGI. STATINLARNING YURAK-QON TOMIR ASORATLARINI KAMAYTIRISHDAGI ROLI. YOSHLAR ORASIDA YURAK-QON TOMIR KASALLIKLARINING KO'PAYISH SABABLARI

Xoltojiyeva Xonzodabegim To'liqinovna

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

honzodabegimholtozieva@gmail.com

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 23.02.2026

Revised: 24.02.2026

Accepted: 25.02.2026

KALIT SO'ZLAR:

*Arterial
gipertensiya,
Kombinatsiyalangan
terapiya, Statinlar,
Yurak-qon tomir
kasalliklari, Sog'liq
muammolari,
Xolesterol*

Maqolada arterial gipertensiya bilan bog'liq kombinatsiyalangan terapiyaning samaradorligi, shuningdek, statinlarning yurak-qon tomir asoratlarini kamaytirishdagi roli tahlil etiladi. Arterial gipertensiya jahon bo'yicha keng tarqalgan muammo bo'lib, uning asoratlari yurak-qon tomir kasalliklari, insult va boshqa jiddiy sog'liq muammolariga olib kelishi mumkin. Kombinatsiyalangan terapiya, ya'ni turli dorilarni birgalikda qo'llash, gipertensiyani boshqarishda samarali strategiya sifatida ko'riladi. Statinlar esa xolesterolni pasaytirish va qon tomirlarining sog'lig'ini saqlashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, yoshi kichik bemorlar orasida yurak-qon tomir kasalliklarining ko'payish sabablari ham ko'rib chiqiladi, bu esa jamoatchilik salomatligini yaxshilash uchun muhim ma'lumotlar beradi.

Kirish.

Arterial gipertensiya (AG) - bu jahon bo'ylab keng tarqalgan va jiddiy sog'liq muammolaridan biri bo'lib, yurak-qon tomir kasalliklari, insult va boshqa asoratlar rivojlanishining asosiy xavf omillaridan hisoblanadi. AG ning o'ziga xos xususiyatlari va sabablari, shuningdek, uning boshqarilishi va davolash usullari tibbiyot sohasida dolzarb muammo sifatida qolmoqda. O'rganishlar shuni ko'rsatadiki, gipertensiyaning samarali boshqarish uchun kombinatsiyalangan terapiya, ya'ni bir nechta dorilarni birgalikda qo'llash, ko'plab bemorlar uchun eng yaxshi yechimdir. Bu usul, nafaqat qon bosimini pasaytirish, balki yurak-qon tomir tizimining umumiy sog'lig'ini yaxshilashga ham xizmat qiladi. Statinlar, xolesterolni pasaytiruvchi dori vositalari sifatida, arterial gipertensiya bilan bog'liq yurak-qon tomir asoratlarini kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Ular LDL (past zichlikdagi lipoprotein) xolesterolini kamaytirish orqali qon tomirlarining sog'lig'ini yaxshilaydi va ateroskleroz rivojlanishini sekinlashtiradi. Statinlarning kardioprotektiv

ta'siri ko'plab tadqiqotlar bilan tasdiqlangan bo'lib, bu dorilarni AG bilan birga qo'llash bemorlarning umumiy prognozini yaxshilaydi.

Yoshlar orasida yurak-qon tomir kasalliklarining ko'payishi esa alohida e'tiborni talab qiladi. Oziqlanish, jismoniy faoliyat darajasi, stress va genetik omillar kabi turli xil faktorlar yosh avlodning sog'lig'iga ta'sir qiladi. Yosh bemorlarda gipertensiya va yurak-qon tomir kasalliklari tez-tez uchrayotgani sababli, bu muammoni aniqlash va oldini olish strategiyalarini ishlab chiqish juda muhimdir. Ushbu maqola arterial gipertensiyada kombinatsiyalangan terapiyaning samaradorligini, statinlarning yurak-qon tomir asoratlarini kamaytirishdagi rolini va yoshlar orasida yurak-qon tomir kasalliklarining ko'payish sabablari haqida batafsil ma'lumot beradi. Maqsadimiz, ushbu masalalar bo'yicha zamonaviy bilimlarni taqdim etish va sog'liqni saqlash mutaxassisleri uchun foydali tavsiyalar berishdir.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Arterial gipertensiya (AG) va uning davolash usullari, jumladan, kombinatsiyalangan terapiya va statinlarning yurak-qon tomir asoratlarini kamaytirishdagi roli O'zbekistonda bir qator olimlar tomonidan o'rganilgan. Ushbu tadqiqotlar, AG ning tarqalishi, yoshlar orasida yurak-qon tomir kasalliklarining ko'payishi va ularni oldini olish strategiyalariga qaratilgan. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi va boshqa ilmiy-tadqiqot muassasalari xodimlari, xususan, akademik A. M. Abdullayev va professor D. Sh. Qodirov kabi olimlar, arterial gipertensiyaning epidemiologiyasi va uning davolanishidagi yangi yondashuvlar bo'yicha tadqiqotlar olib borganlar. Ularning ishlarida AG ning jahon miqyosida tarqalishi, shuningdek, O'zbekistondagi bemorlar orasida bu kasallikning ko'payishi muhokama qilingan.

Kombinatsiyalangan terapiya haqida olib borilgan tadqiqotlarda, O'zbekistonlik mutaxassislar bir nechta dori vositalarini birgalikda qo'llashning samaradorligini o'rganishgan. Masalan, professor S. I. Tursunovning ishlarida, antihipertensiv dorilarni kombinatsiyalash orqali qon bosimini samarali ravishda boshqarish mumkinligi ko'rsatilgan. Bu usul, nafaqat qon bosimini pasaytiradi, balki bemorlarning umumiy sog'ligini ham yaxshilaydi. Statinlarning yurak-qon tomir asoratlarini kamaytirishdagi roli ham O'zbekistonda o'rganilgan. Professor M. X. Yusupov va uning hamkasblari statinlarni AG bilan birga qo'llashning kardioprotektiv ta'sirini tahlil qilganlar. Ularning tadqiqotlari shuni ko'rsatdiki, statinlar LDL xolesterolini pasaytirish orqali arteriyalarning sog'lig'ini yaxshilaydi va ateroskleroz rivojlanishini sekinlashtiradi.

Yoshlar orasida yurak-qon tomir kasalliklarining ko'payishi masalasi ham O'zbekiston olimlari tomonidan chuqur o'rganilgan. Professor N. A. Qodirova va uning jamoasi yosh avloddagi gipertensiyaning sabablari va uning oldini olish usullarini tahlil qilganlar. Ular oziqlanish, jismoniy faoliyat va stress kabi omillarni hisobga olib, yoshlar orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish zarurligini ta'kidlaganlar. Shunday qilib, O'zbekistonda arterial

gipertensiya, kombinatsiyalangan terapiya va statinlarning roli bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar, bu muammolarni hal etishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, milliy sog'liqni saqlash tizimini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadqiqotning asosiy maqsadi arterial gipertensiyada kombinatsiyalangan terapiyaning samaradorligini o'rganish va statinlarning yurak-qon tomir asoratlarini kamaytirishdagi rolini aniqlashdir. Shuningdek, yoshlar orasida yurak-qon tomir kasalliklarining ko'payish sabablari o'rganiladi. Ushbu tadqiqot retrospektiv va prospektiv usullarni o'z ichiga oladi. Bemorlar guruhini bir necha yil davomida kuzatish orqali ma'lumotlar to'planadi. Arterial gipertensiya bilan og'rikan bemorlar, shuningdek, statinlar qabul qilayotgan bemorlar alohida guruh sifatida ajratiladi. Tadqiqotda 18-65 yosh oralig'idagi bemorlar ishtirok etadi. Arterial gipertensiya tashxisi tasdiqlangan bemorlar, shuningdek, statinlarni qabul qilayotgan bemorlar tadqiqotga kiritiladi. Yoshlar guruhida 18-30 yoshdagi bemorlar e'tiborga olinadi. Bemorlarning tibbiy tarixlari, qon bosimi ko'rsatkichlari, lipid profili va yurak-qon tomir asoratlari haqida ma'lumotlar to'planadi. Shuningdek, bemorlarning turmush tarzi, oziqlanishi va jismoniy faolligi haqida so'rovnomalar yordamida ma'lumot yig'iladi. Olingan ma'lumotlar statistik tahlil qilinadi. Qon bosimi va lipid darajalaridagi o'zgarishlar, shuningdek, asoratlarning paydo bo'lishi bilan bog'liq ma'lumotlar tahlil qilinadi. Tahlil uchun SPSS yoki R dasturlari qo'llaniladi. Tadqiqot natijalari kombinatsiyalangan terapiya va statinlarning samaradorligini ko'rsatishi kerak. Yoshlar orasidagi yurak-qon tomir kasalliklari sabablari ham aniqlanadi va ushbu ma'lumotlar sog'liqni saqlash tizimida profilaktik tadbirlarni takomillashtirishga xizmat qiladi.

Tahlil va natijalar.

Arterial gipertensiya (AG) - bu yurak-qon tomir kasalliklari uchun muhim risk faktoridir. O'zbekiston sharoitida AG ning tarqalishi va uning asoratlari, ayniqsa, yoshlar orasida tobora ko'payib bormoqda. Ushbu muammo, sog'liqni saqlash tizimida jiddiy e'tibor talab etadi.

Kompleks davolash usullari, xususan, kombinatsiyalangan terapiya, AG ni boshqarishda samarali yondashuv sifatida ko'riladi. Kombinatsiyalangan terapiya bir nechta dori vositalarini birgalikda qo'llashni o'z ichiga oladi, bu esa qon bosimini yanada samarali pasaytirishga yordam beradi. O'zbekistonlik mutaxassislar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, kombinatsiyalangan terapiya yordamida bemorlarning qon bosimini nazorat qilishda sezilarli yaxshilanishlar kuzatilgan. Bu usul, nafaqat qon bosimini pasaytiradi, balki bemorlarning umumiy hayot sifatini ham oshiradi. Statinlar, xususan, LDL xolesterolini pasaytirish orqali yurak-qon tomir asoratlarini kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonlik olimlar tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, statinlarni AG bilan birga qo'llash kardioprotektiv ta'sir ko'rsatadi. Statinlar arteriyalarni

tozalashga yordam beradi va ateroskleroz rivojlanishini sekinlashtiradi. Bu, o'z navbatida, infarkt va insult kabi og'ir asoratlarning oldini olishga xizmat qiladi.

Yoshlar orasida yurak-qon tomir kasalliklarining ko'payishi bir qator omillar bilan bog'liq. Oziqlanish, jismoniy faoliyatning yetishmasligi, stress va genetik predispozitsiya kabi omillar, AG ning rivojlanishiga hissa qo'shadi. O'zbekistonlik olimlar, ayniqsa, yosh avlodning sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish zarurligini ta'kidlamoqdalar. Yoshlar orasida sog'lom ovqatlanish, muntazam jismoniy faoliyat va stressni boshqarish bo'yicha dasturlarni amalga oshirish, yurak-qon tomir kasalliklarining oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Arterial gipertenziyani samarali boshqarish uchun kombinatsiyalangan terapiya va statinlardan foydalanish muhimdir. Yoshlar orasida yurak-qon tomir kasalliklarining ko'payishini oldini olish uchun esa sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish va profilaktik tadbirlarni kuchaytirish zarur. Bu chora-tadbirlar milliy sog'liqni saqlash tizimini rivojlantirishga xizmat qiladi va kelajak avlodning salomatligini ta'minlaydi.

Tadqiqot yo'nalishi	Qo'llaniladigan usul yoki omil	Erishiladigan natija va samaradorlik	Klinik ahamiyati
Arterial gipertenziya terapiyasi	Kombinatsiyalangan davolash (ikki yoki undan ko'p dori vositasi)	Maqsadli arterial bosimga erishish ehtimoli 30 foizga yuqori	Turli patogenetik mexanizmlarga ta'sir qilish va nojo'ya ta'sirlarni kamaytirish
Gipolipidemic terapiya	Statinlarni muntazam qo'llash	Yurak-qon tomir asoratlari va o'lim ko'rsatkichining 25-35 foizga kamayishi	Aterosklerotik blyashkalarni barqarorlashtirish va endotelij funksiyasini yaxshilash
Yoshlar orasidagi xavf omillari	Noto'g'ri ovqatlanish va gipodinamiya	Metabolik sindrom va erta ateroskleroz shakllanishi	Yurak-qon tomir kasalliklarining yoshga nisbatan 10-15 yilga "yosharishi"
Profilaktik choralar	Stressni boshqarish va sog'lom turmush tarzi	Yurak urish maromining barqarorlashuvi va qon bosimi keskin ko'tarilishining oldini olish	Surunkali asoratlar va to'satdan vafot etish xavfini minimal darajaga tushirish

Ushbu jadval kardiologiyaning dolzarb muammolarini uchta muhim nuqtada tahlil qiladi:

✓ Kombinatsiyalangan terapiyaning ustunligi:

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, arterial gipertenziyada monoterapiya (bitta dori) ko'pincha yetarli natija bermaydi. Jadvalda ko'rsatilganidek, kombinatsiyalangan terapiya (masalan, AFS ingibitori va kalsiy antagonistlari) arterial bosimni nazorat qilish samaradorligini keskin oshiradi. Bu usul dorilarning dozasini kamroq saqlagan holda maksimal natijaga erishish va bemorning dori qabul qilishga bo'lgan sodiqligini (komplayens) oshirish imkonini beradi.

✓ Statinlarning himoya roli:

Statinlar nafaqat qondagi xolesterinni kamaytiradi, balki "pleiotrop" ta'sirga ham ega. Tahlil natijalari shuni tasdiqlaydiki, ushbu dori vositalari tomir devoridagi blyashkalarning yorilishidan himoya qiladi, bu esa o'z navbatida o'tkir miokard infarkti va insult kabi halokatli asoratlarni oldini oladi. Uzoq muddatli davolashda statinlar o'lim ko'rsatkichini kamaytirishda eng yuqori ko'rsatkichga ega dori guruhlaridan biri hisoblanadi.

✓ Yoshlar orasidagi xavotirli tendensiya:

Jadvalning pastki qismida yoshlar orasida kasallik ko'payishining fundamental sabablari ochib berilgan. Hozirgi kunda yosh avlod orasida energetik ichimliklar iste'moli, fast-fud, vaynlar va kamharakatlilik tufayli arterial gipertenziya hatto 20-25 yoshli bemorlarda ham qayd etilmoqda. Surunkali stress va uyqu tartibining buzilishi bu jarayonni tezlashtiruvchi katalizator vazifasini o'tamoqda. Muvaffaqiyatli davolash uchun faqat bosimni tushirish yetarli emas. Strategiya quyidagicha bo'lishi lozim: yoshlikdan sog'lom turmush tarzini shakllantirish, kasallik aniqlanganda darhol kombinatsiyalangan terapiyani boshlash va yuqori xavf guruhidagi bemorlarga lipidlar almashinuvini nazorat qilish uchun statinlarni tayinlash. Ushbu uchlik aholi salomatligini saqlashning asosi bo'lib xizmat qiladi

Xulosa.

Zamonaviy kardiologiyaning eng muhim yo'nalishlaridan biri bu arterial gipertenziyani (AG) samarali boshqarish va uning asoratlarini oldini olishdir. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, AGni davolashda kombinatsiyalangan terapiya (ikki yoki undan ortiq gipotenziv dori vositalarini birgalikda qo'llash) monoterapiyaga nisbatan sezilarli darajada yuqori samaradorlikka ega. Ushbu yondashuv patogenezning turli mexanizmlariga bir vaqtda ta'sir ko'rsatib, maqsadli arterial bosimga tezroq erishishni ta'minlaydi va nojo'ya ta'sirlarni kamaytiradi. Shu bilan birga, statinlarning terapiyaga kiritilishi yurak-qon tomir asoratlarini, xususan, miokard infarkti va insult xavfini kamaytirishda inqilobiy ahamiyatga ega bo'ldi. Statonlar nafaqat lipidlar almashinuvini normallashtiradi, balki tomirlar endoteliysini himoya qilib, aterosklerotik blyashkalarini barqarorlashtiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Alyavi, A. L., Karimov, M. M., Jalolov, K. K. Ichki kasalliklar: Kardiologiya va revmatologiya bo'yicha darslik. – "Iqtisod-Moliya" nashriyoti, 2019. – 180-215-b.
2. Gadayev, A. G. Ichki kasalliklar: Umumiy amaliyot vrachlari uchun qo'llanma. – "Sharq" nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi, 2013. – 240-265-b.
3. Kurbonov, R. D. Arterial gipertoniya: Diagnostika, davolash va profilaktika bo'yicha milliy tavsiyalar. – Toshkent: "Fan" nashriyoti, 2021. – 45-78-b.
4. Mamatov, A. S., Toshpo'latov, B. E. Yoshlar orasida yurak-qon tomir kasalliklarining epidemiologiyasi va xavf omillari tahlili. – "Zarafshon" nashriyoti, 2020. – 112-134-b.
5. Nabiyeva, D. A., Alyavi, B. A. Dislipidemiya va ateroskleroz: Statinlarni qo'llashning zamonaviy tamoyillari. – "Yangi asr avlodi" nashriyoti, 2018. – 95-120-b.
6. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. Arterial gipertenziyani davolash bo'yicha klinik protokollar to'plami. – "Tibbiyot" nashriyoti, 2022. – 30-55-b.
7. Rahimov, A. Q., Mirzayev, B. B. Kardiologiyada kombinatsiyalangan terapiyaning afzalliklari: Klinik tadqiqotlar natijalari. – "Durdona" nashriyoti, 2021. – 88-106-b.

=====
8. Sharapov, U. A. Yurak-qon tomir tizimi kasalliklari profilaktikasi va sog'lom turmush tarzi asoslari. – "Klassik" nashriyoti, 2017. – 150-175-b.

9. Zokirov, M. Z., Toirov, E. S. Metabolik sindrom va arterial gipertenziyaning yoshlarda kechish xususiyatlari. – "Abu Ali ibn Sino" nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2016. – 124-148-b.